

Začnu hned třemi otázkami – právě jsi vydal svou první knížku Rozbor filmu. Jak dlouho jsi ji vlastně psal, o čem je a jaký máš pocit z toho, že se právě objevila venku na knižních pultech?

Odpovím lehkou oklίκou. Během asi patnácti let psaní o filmu jsem se postupně ujišťoval, že formát filmové kritiky mi neposkytuje uspokojivé odpovědi. Kritika se soustřeďuje na hodnocení, ale mrě připadlo důležitější uvažovat o tom, kterak určité filmy fungují jako složité systémy: ohromují svou stavbou, podněcují k interpretacím, vyvolávají drásavé napětí, nutí hádat se o vlastní logice atp. Inspirativní film přitom ne vždycky z hlediska obecnějších kulturních norem znamená dobrý a naopak. Nalézání odpovědí více a více vyžadovalo přesun od kritiky k analýze. Ve stovkách textů jsem pak na jedné straně testoval už existující analytické přístupy a na druhé straně tyto postupně zasazoval do analytického přístupu vlastního: poetiky fikce. Kniha Rozbor filmu tvoří v určitém ohledu výsledek onoho mnohaletého snažení, jehož části budou někteří moji čtenáři znát. Je to kniha rozborů filmů, o rozbořech filmů a o potěšení, jež mohou rozboř filmů skýtat. Současně jsem však chtěl jejím prostřednictvím nabídnout praktický nástroj, jenž bude srozumitelnou formou odpovídat na dotazy jako: „K čemu mohou být analýzy filmů dobré? Jak je lze psát? Jaké problémy skrze ně můžeme řešit, jaké otázky si klást – a jak řešení a odpovědi na otázky zprostředkovat?“ Jde tedy zároveň o monografii a zároveň o svého druhu učebnici pro filmové nadšence, studenty filmové vědy a začínající filmaře. Ve stávající podobě kniha vznikala asi dva roky, počítaje v to i hrubou verzi některých kapitol ve školním manuálu, ale po pravdě jsem ji (nevedomky) psal přinejmenším posledních deset let. A pocit z toho, že je na pultech? Moje žena říká, že jako akademik přeče žádné pocity nemám, protože je nelze dokázat. Ale... čistě mezi námi... úlevný. Mnohem důležitější ovšem je, aby čtenáři knihu objevili a shledali podnětnou. Pokud se povede tohle, bude ten pocit dobrý.

Během letmého listování jsem si všiml věnování Thompsonové a Bordwellovi. Napadá mě – nezastupuje kniha Rozbor filmu svou stručností a vstřícností rozmáhlejší Umění filmu?

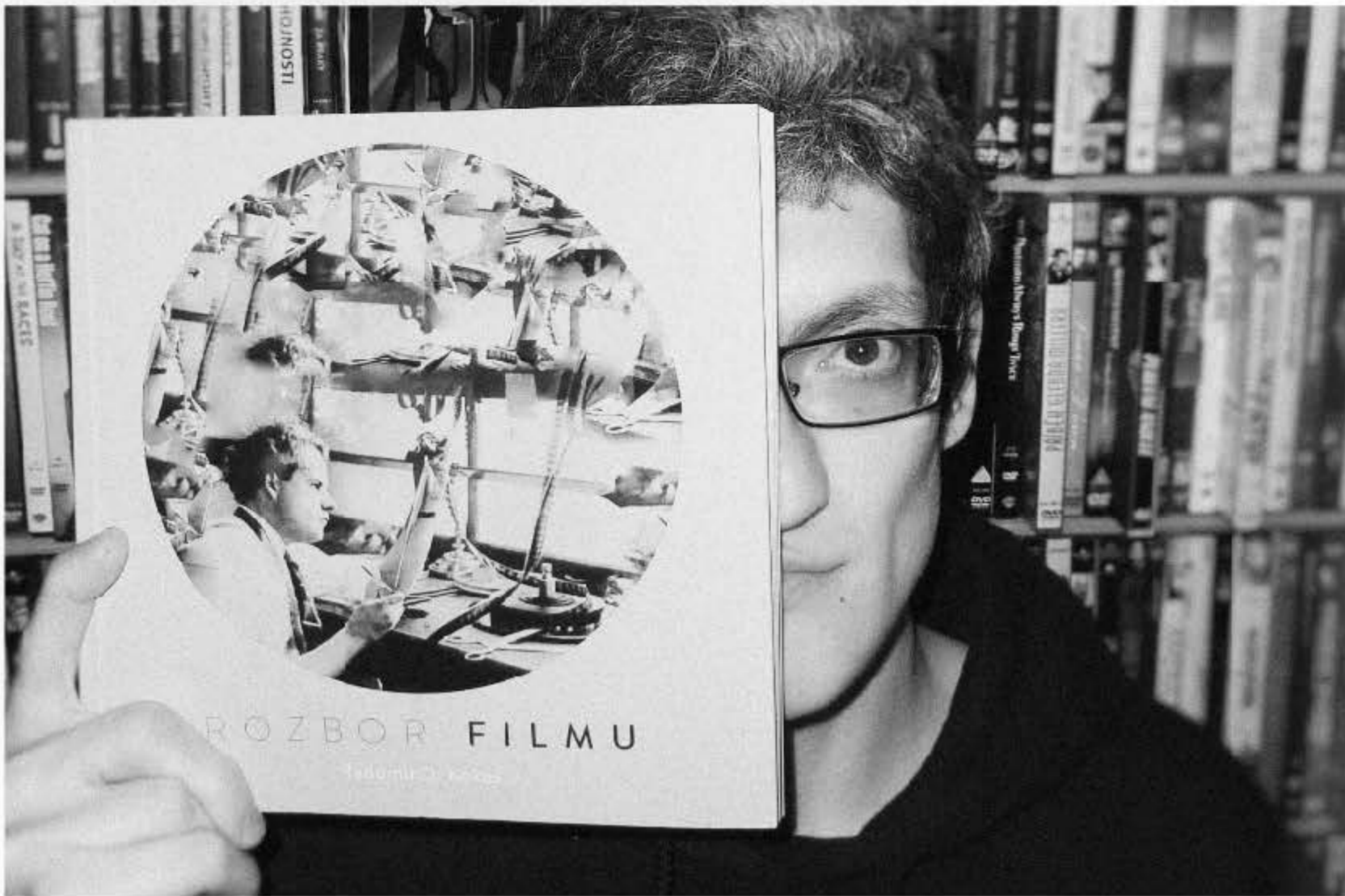
První, kdo si v téhle otázce musel udělat jasno, jsem já sám. Nejjednodušší odpověď, která je v knize i obsažená, by mohla znít následovně. Umění filmu od Davida Bordwella a Kristin Thompsonové se snaží zpřehlednit a kategorizovat možnosti filmu jako umělecké formy, přičemž nástrojem onoho zpřehledňování a kategorizace je pro ně filmová analýza. Moje knížka se naopak snaží zpřehlednit a kategorizovat možnosti systémové filmové analýzy, přičemž nástrojem onoho zpřehledňování a kategorizace je film coby umělecká forma.

Ano, stejně jako se Umění filmu v jedné kapitole stručně věnuje filmové analýze (zejména pro účely seminárních prací), já se pro změnu v úvodní části věnuji složkám filmového díla. Nicméně Umění filmu a Rozbor filmu se ze všeho nejvíc mají doplňovat. Jak ostatně poznamenala Kristin Thompsonová, moje kniha je vzdor úvodní části v něčem určena spíše pokročilejším čtenářům. Rozčlenění díla do složek je pro Rozbor filmu totiž jen výchozí pozice k dalšímu uvažování. Nejpodstatnějším ovšem shledávám, že knihy nepředstavují úplně identický přístup: Rozbor filmu takřkajíc není neoformalistická knížka, „moje“ poetika fikce je s neoformalismem spíše úzce spřízněná.

rozhovor

s Radomírem D. Kokešem

vedl Miloš Henkrich

Líbí se mi, že vedle příkladů z populárních amerických filmů se v analytické a poetologické studii soustředíš na rozbor českého filmu a jeho prostředí

Co tě k tomu vedlo?

Vycházím z předpokladu, že pro rozbor díla je nutné výkladové pozadí, k němuž se argumentace vztahuje. Rozbor filmu přitom vychází z dvou, jež jsi naznačil. Zprvé je to hollywoodský film, s nímž a s jehož konvencemi se v nějaké podobě setkal zřejmě každý čtenář, a tak lze jeho pomocí řadu prostředků a postupů snadno vysvětlit. A zadruhé jde právě o český film, u kterého na jedné straně využívám právě odchylek od hollywoodských konvencí a na druhé straně se pokouším říci o české kinematografii něco nového. Skrze Kdo chce zabít Jessii? testuji platnost zavedeného tvrzení o komiksově povaze filmu. V případě Krále Šumavy hledám prostřednictvím poetiky fikce takové odpovědi na otázky spojené s žánrovostí a ideologickou rétorikou, jež v dosavadních diskuzích podle mého nezazněly. A nakonec, česká němá kinematografie je palčivě nezpracované téma: nikdo ji dosud nepodrobil podrobnému analytickému zkoumání, natož na pozadí mezinárodních konvencí v daném období. Závěrečná případová studie proto načrtává cestu, jak lze pomocí navrhovaného přístupu tuto mezeru v poznání dějin vlastní kinematografie podchytit a začít zaplňovat. Opět se (doufám) ukazuje dvojí povaha knihy, kdy učebnice v sobě skrývá monografii, jež nabízí určitý badatelský přístup a testuje jeho potenciál.

Rozebírané filmy novějšího data jsou běžně dostupné na DVD, ale jak je to s dostupností citovaných filmů z let 1911–1915?

S dostupností českých němých filmů je to obecně složité. Na stránkách www.europeanfilmgateway.eu však čtenáři najdou alespoň několik pojednávaných snímků on-line.

Tvoje kniha je tedy o umění rozborů filmů? Považuješ rozboř filmů za umění? Kteří autoři filmových rozbořů jsou pro tebe mistry tohoto „žánru“?

Předně je třeba říci, že není jediný správný rozbor filmu, a onen systémově-analytický přístup, k jehož tradicím se hlásím, představuje pouze jednu z alternativ. Spojení „umění rozboru“ přinejmenším skrytě omezuje analytickou činnost na mechanické uplatnění nějakého postupu a jeho nástrojů, s čímž nesouhlasím. Každá analýza díla musí z mého hlediska nakonec směřovat k syntéze, k vyřešení určitého problému, k zodpovězení zvidavých otázek. Spíše než za umění považuji rozbor filmu za kombinaci trpělivosti, citlivosti, logicko-systémového myšlení a zejména lásky ke kinematografii. V knize proto nabízím především takové nástroje, jež lze snadno ohýbat či rozvíjet s potřebami rozebíraných děl. Netvoří žádnou „kuchařku“, spíše podněty k myšlení. A co se týče mistrů? Věcným zdrojem podnětů jsou mi literární rozboř ruských formalistů (Šklovskij, Ejchenbaum, Tyňanov, Jakobson), českých strukturalistů (Mukařovský, Vodička, Doležel) a zejména Umberta Eca. Na poli filmů pro rozvoj systémové analýzy nikdo neudělal víc než nezdolně cinefilní a nadšení Bordwell s Thompsonovou – a napříč generacemi filmových badatelů shledávám více či méně inspirativními rozboř pánů jako Burch, Carroll, Buckland, Salt, Gunning, ale i mnohých dalších. Někteří by možná řekli, že jsem ve svém přístupu jakési enfant terrible slovanských poetik a angloamerické analytické školy. (Smích.)

Kniha Rozbor filmu se již na sklonku května objevila v brněnském knihkupectví Skleněná louka na Kounicově 23, kde by měla být neustále k dispozici, a to fyzicky i k objednání on-line. Brzy bude dostupná rovněž v celorepublikové knižní distribuci.